

Рішення
спеціалізованої вченої ради Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України
про присудження ступеня доктора філософії
Гусак Юлії Анатоліївни

Спеціалізована вчена рада Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка на підставі прилюдного захисту дисертації **«Формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання»** за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» 28 травня 2025 р.

Гусак Юлія Анатоліївна, 1979 року народження, громадянка України, освіта вища: 1996 р. – 2021 р. навчалася в Чернігівському державному педагогічному інституті імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Історія. Англійська мова і зарубіжна література»; 2001 р. – 2003 р. закінчила Чернігівський державний педагогічний інститут імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Педагогіка та методика викладання англійської мови» і здобула ступінь магістра.

З 2020 р. до 2025 р. – аспірантка Інституту педагогіки НАПН України.

Роботу виконано в Інституті педагогіки НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник – Арістова Наталія Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу міжнародних зв'язків та наукової співпраці Інституту педагогіки НАПН України.

Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено в 10 наукових публікаціях: 6 статей у фахових виданнях України, 4 – матеріали конференцій. У публікаціях, підготовлених спільно зі співавтором, особистий внесок здобувачки полягає в аналізі дібраного теоретичного матеріалу [5] й формулюванні висновків [8; 9].

1. Гусак Ю. А. Етапи формування стратегічної компетенції у читанні англійською мовою в учнів старшої школи. *Вісник Чернігівського педагогічного*

університету імені Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки». 2009. Вип. 63. С. 74–78.

2. Гусак Ю. А. Метакогнітивні стратегії як один із ключових компонентів стратегічної компетенції читання. *Вісник Чернігівського педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2011. Вип. 92. С. 89–91.

3. Гусак Ю. (2023). Традиційні й інноваційні методи формування освітньої автономності учнів закладів загальної середньої освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(10). С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-005>

4. Гусак Ю. Сучасні підходи до розуміння змісту і сутності поняття «освітня автономність». *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(6). С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i6-007>

5. Арістова Н. О., Гусак Ю. А. Визначення дидактичних умов формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4(4). С. 223–233. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-223-23310](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-223-23310)

6. Гусак Ю. А. (2024). Диференціація, індивідуалізація, персоналізація змісту навчально-пізнавальної діяльності учнів старшої школи. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 9(27). С. 725–737. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-725-737](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-725-737)

7. Гусак Ю. А. Формування освітньої автономності учнів старшої школи: актуальність дослідження проблеми. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27–28 трав. 2021 р. / Інститут педагогіки НАПН України. Тернопіль, 2021. С. 312–313. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-322>

8. Арістова Н. О., Гусак Ю. А. Реалізація положень аксіологічного підходу до формування освітньої автономності учнів старшої школи. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.,

22–23 лист. 2022 р. Київ, 2023. С. 3–5. URL: <https://undip.org.ua/library/svit-dydaktyky-dydaktyka-v-suchasnomu-sviti-zbirnyk-materialiv/>

9. Арістова Н. О., Гусак Ю. А. Метод скаффолдингу як інноваційний метод формування освітньої автономності учнів закладів загальної середньої освіти на заняттях з англійської мови. *Perspectives of contemporary science: theory and practice*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Lviv, 2024. Pp. 704–708. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741134/>

10. Гусак Ю. А. Формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами інтерактивних методів навчання. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 29–30 жовт. 2024 р. Київ, 2025. С. 340–342.

У дискусії взяли участь голова та члени спеціалізованої вченої ради:

Засккіна Тетяна Миколіївна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України.

Зауважень немає.

Лагодинський Олександр Сергійович, доктор педагогічних наук, професор, начальник кафедри лінгвопедагогічного забезпечення професійної діяльності Воєнної академії імені Євгенія Березняка.

Зауваження є:

1. У підрозділі 1.2. «*Методологія дослідження процесу формування освітньої автономності учнів старшої школи*» дисертантка визначає підходи, які становлять методологічну основу формування досліджуваного дидактичного феномена, до яких відносить компетентнісний, діяльнісний й особистісно зорієнтований, проте поза увагою залишається аксіологічний підхід. Оскільки в структурі освітньої автономності учнів старшої школи Ю. А. Гусак виокремлює ціннісно-орієнтаційний компонент, складниками якого є *ціннісні орієнтації, мотивація досягнення успіху, відповідальне ставлення до навчання, прагнення до*

самостійної пізнавальної діяльності, на наш погляд, варто було б також розглянути цю проблему з позицій аксіологічного підходу.

2. У підрозділі 2.3 «Технологія формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання», у якому дисертантка обґрунтовує розроблену нею технологію, було б доцільно більш науково виважено аргументувати, чому її впровадження в освітній процес відбувається шляхом *поетапного розгортання саме організаційного, процесуального та рефлексійного етапів*.

3. Задля урізноманітнення форм організації, методів і прийомів формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання варто було б у тексті дисертаційної праці більше уваги приділити застосуванню цифрових ресурсів та інструментів в умовах змішаного та/або дистанційного навчання.

4. На наш погляд, підрозділ 3.4 «*Результати педагогічного експерименту та їх узагальнення*» переобтяжений таблицями та рисунками. Вважаємо, що задля спрощення сприйняття результатів, здобутих на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту частину з них варто було б перенести в додатки.

5. Логічність і послідовність подання одержаних на теоретичному та практичному рівнях результатів створює позитивне враження, проте, слід наголосити, що текст дисертаційної праці не позбавлений певних мовно-стилістичних огріхів, які варто було б уникати.

Пшенична Ірина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філології та перекладу Київського національного університету технологій та дизайну.

Зауваження є:

1. Дослідження сучасного стану формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання й аналіз нормативно-правової бази, яка регулює діяльність закладів освіти України загалом і закладів загальної

середньої освіти зокрема, а також наукової літератури в галузі психології, педагогіки, соціології і філософії надали Ю. А. Гусак виявити низку суперечностей між існуючою актуальною потребою сучасного українського суспільства у вихованні незалежних громадян України, здатних самостійно й автономно приймати виважені рішення, та відсутністю науково-обґрунтованої теоретичної основи забезпечення цього процесу з позиції психолого-педагогічної науки; наявним об'єктивним усвідомленням необхідності формування й розвитку освітньої автономності в суб'єктів навчання на різних рівнях здобуття освіти та недостатністю апробованих педагогічних технологій розвитку цього дидактичного феномена; розумінням наявності необмеженого дидактичного потенціалу навчання іноземних мов загалом та іншомовного читання зокрема щодо формування освітньої автономності учнів старшої школи та відсутністю дидактико-методичного супроводу цього процесу, якій міг би бути використаний у практиці роботи закладів загальної середньої освіти (с. 20). Проте, у загальних висновках бракує інформації щодо того, чи вдалося дисертантці розв'язати ці суперечності під час здійснення дослідно-експериментальної роботи.

2. У дисертаційній праці Ю. А. Гусак надає авторське тлумачення низці ключових понять дослідження. Вважаємо, що задля встановлення, як саме дисертантка трактує поняття в межах свого дослідження, у додатках слід було розмістити глосарій із авторськими визначеннями понять, які використовуються в тексті дисертації.

3. Загалом Ю. А. Гусак логічно обґрунтувала вибір основних методологічних підходів до формування освітньої автономності учнів старшої школи (компетентнісний, діяльнісний й особистісно зорієнтований). Проте, на нашу думку, поза увагою залишився технологічний підхід, що дав би змогу з наукових позицій більш ґрунтовно репрезентувати авторську технологію формування автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання.

4. Доцільно було навести певні цифрові дані в загальних висновках задля доведення ефективності та результативності проведеної експериментальної роботи.

Малихін Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України.

Зауваження є:

1. У підрозділі 1.1 «Процес навчання іншомовного читання учнів старшої школи як психолого-педагогічна проблема» Ю. А. Гусак аналізує наукові доробки зарубіжних учених, у яких висвітлюються питання, пов'язані зі встановленням взаємозв'язку між освітньою автономністю й умінням читати іншомовні тексти. Задля уточнення сутності поняття «освітня автономність» у підрозділі 1.3 «Визначення змісту і структури освітньої автономності учнів старшої школи» дисертантка аналізує низку нормативно-правових документів Європейського Союзу, документів, розроблених представниками провідних освітніх установ світу, а також наукових праць зарубіжних учених, які вивчають різні аспекти формування й розвитку освітньої автономності здобувачів освіти різного рівня. Проте, вважаємо, що дисертаційна праця значно виграла б за умови висвітлення зарубіжного досвіду вдосконалення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в контексті формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання.

2. Вважаємо, що підрозділ 1.3 «Визначення змісту і структури освітньої автономності учнів старшої школи» дещо переобтяжений визначеннями змісту і сутності понять, дотичних до поняття «освітня автономність», а саме: «автономія учня», «освітня автономія», «навчальна автономія», «навчальна компетентність», «автономність учня», «когнітивна автономність», «самостійна навчальна діяльність», «готовність до самоосвітньої діяльності», «автономна особистість», «особистісна автономність». На наше глибоке переконання, узагальнені підходи до визначення змісту й сутності зазначених понять варто було б перенести в додатки й представити у формі таблиці.

3. Позитивно оцінюючи визначені Ю. А. Гусак і сформульовані на гіпотетичному рівні дидактичні умови формування освітньої автономності учнів

старшої школи (1) забезпечення цілеспрямованого дидактичного впливу на мотивацію саморозвитку компетентності вміння вчитися загалом та засобами іншомовного читання зокрема; 2) диференціація, індивідуалізація і персоналізація змісту навчально-пізнавальної діяльності учнів на основі реалізації компетентнісного, діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів; 3) використання активних та інтерактивних методів навчання, спрямоване на розвиток суб'єктності учня старшої школи як психолого-дидактичної основи формування його освітньої автономності (с. 117)), зауважимо, що задля уникнення суб'єктивного підходу варто було б використати метод експертних оцінок.

4. Критерійно-показникова база дослідження рівнів сформованості освітньої автономності учнів старшої школи є предметом позитивного відгуку, але не зовсім зрозуміло, у який саме спосіб дисертантка отримала певні показники рівня сформованості освітньої автономності учнів старшої школи за окремими компонентами. Вважаємо, що Ю. А. Гусак слід було це більш детально прописати в межах підрозділу 3. 4 «Результати педагогічного експерименту та їх узагальнення».

Попов Роман Анатолійович, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-організаційної діяльності та міжнародної наукової співпраці Інституту педагогіки НАПН України.

Зауваження є:

1. У підрозділі 1.2 «Методологія дослідження процесу формування освітньої автономності учнів старшої школи» дисертанткою обґрунтовано вибір сукупності компетентнісного, діяльнісного й особистісно зорієнтованого підходів як методологічної основи формування досліджуваного педагогічного феномена. Проте, вважаємо, що формування освітньої автономності засобами іншомовного читання є складним процесом, який має враховувати індивідуально-психологічні й індивідуально-типологічні особливості учнів старшої школи. У цьому контексті особливої значущості набуває індивідуально-диференційований підхід,

застосування якого в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти передбачає створення сприятливих умов для максимальної реалізації особистісного потенціалу учнів старшої школи, надає змогу адаптувати зміст, форми організації, методи і засоби навчання відповідно до їхніх індивідуальних потреб, а також сформувати такі соціально важливі якості, як самостійність, відповідальність і здатність до рефлексії. Робота значно виграла б, якби індивідуально-диференційований підхід було включено до сукупності підходів, які становлять методологічну основу формування освітньої автономності учнів старшої школи.

2. Вважаємо, що підрозділ 3.4 «Результати педагогічного експерименту та їх узагальнення» переобтяжений таблицями і рисунками, які виконують переважно ілюстративну функцію. З метою спрощення сприйняття остаточних результатів науково-педагогічного дослідження варто було б перенести частину таблиць та рисунків у додатки.

3. Було б доцільно в межах розділу 3 «Експериментальна перевірка технології формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання» підрозділи 3.3 «Упровадження технології формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання» та 3.4 «Результати педагогічного експерименту та їх узагальнення» об'єднати, оскільки зазначені підрозділи були спрямовані на доведення ефективності розробленої авторської технології загалом і динаміки змін рівня сформованості освітньої автономності учнів старшої школи експериментальної і контрольної груп.

4. У підрозділі 3.3. «Упровадження технології формування освітньої автономності учнів старшої школи засобами іншомовного читання» дисертантка обґрунтовує доцільність проведення пілотного дослідження, яке було здійснено до початку констатувального етапу педагогічного експерименту й яке охопило 511 учасників освітнього процесу (у тому числі 79 вчителів, 167 батьків, 265 учнів старшої школи). Водночас було б доцільно більш детально прописати, яким

чином здійснювали відбір респондентів, яких було включено до педагогічного експерименту (до контрольних і експериментальних груп).

Проте, висловлені дискусійні зауваження і побажання не зменшують наукового значення дисертаційної праці і не впливають на її позитивну оцінку. Рецензована дисертація є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. У дослідженні отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу Ю. А. Гусак здійснити комплексне вирішення важливого й актуального наукового завдання в галузі освіти.

На зауваження, висунуті членами спеціалізованої вченої ради, дисертантка дала відповіді. Виступи офіційних опонентів (доктора педагогічних наук, професора О. С. Лагодинського; кандидата педагогічних наук, доцента І. С. Пшеничної) та рецензентів (доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України О. В. Малихіна; доктора педагогічних наук, доцента Р. А. Попова) дають підстави стверджувати, що зауваження не мають принципового характеру і не знижують цінність роботи.

Голова

спеціалізованої вченої ради



Т. М. Засекіна

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради, «Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена ради Інституту педагогіки НАПН України присуджує Гусак Юлії Анатоліївні ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».